

Hjärtats kyrka

Av Bo Larsson

"Den homiletiska ansatsen i vigseltalet" var den lakoniska rubrik som förelades mig och när jag nu istället väljer att kalla denna artikel för "Hjärtats kyrka", så är det inte bara för att få en kortare formulering utan också för att komma närmare det väsentliga i vigseltalet. Uppgiften är ju inte främst att utifrån en trång teologisk ansats ta ett homiletiskt tanke-språng rakt ut i tomma luften, utan uppgiften är att om möjligt nå in i människors hjärtan och få dem att upptäcka den väldiga katedral, som trots allt ryms inom oss alla, de heliga rum som blir särskilt påtagliga hos dem som drabbats av kärleken. Inom oss finns onekligen "valv bakom valv oändligt..."¹ och när kärleken slår till då öppnar de sig på vid gavel. Själva himlen landar i all sin rikedom och ställer oss inför den största av gåtor, den kärlek som bär allt och bor i allt. Två människor som älskar kommer inte bara väldigt nära varandra, utan också väldigt nära Gud, och därför är det ingen tillfällighet att konstnärer i alla tider lånat trons bilder, när de velat gestalta det mysterium som snart är det enda som fortfarande är alltigenom obegripligt och heligt - Kärleken.

Dammiga bibliotek

Om vi som präster redan hunnit glömma hur det var att verkligen älska utan förbehåll och under årens lopp ohjälpligt gått vilse i teologins dammiga bibliotek, så blir vigseltalesnickrandets första åtgärd att leta sig tillbaka till de egna erfarenheterna av kärlekens gåtor och samtidigt söka sig ut mot dem, som just nu kanske har de himlastormande upplevelsorna på närmare håll än vi, exempelvis musiker, filmskapare, författare och andra konstnärer. De kan hjälpa oss att både återupptäcka vad som bor inne i oss själva och ana hur andra idag erfar den himlastormande förälskelsens och den växande kärlekens mysterier. En bland många är Per Gessle och det är också han som fått bidra med artikelrubriken genom att tillbedjande sjunga: "I wanna reach the church of your heart...". När musiken dånar och ljuslågorna fladdrar, då står tiden stilla och då möts längtan,

drömmar och förhoppningar ofta av den kärlek, som sannerligen inte bara bor i de slags kyrkor, som kristna församlingar låtit uppföra.

Ett annat ljus

Jag tror inte att det är en tillfällighet att trons och kärlekens språk ligger så nära varandra, utan de nalkas samma ogripbara och märkvärdiga hemlighet och går därför ofta i varandra på ett överraskande sätt. I "Ökenbrevet" låter Göran Tunström Jesusgestalten fundera kring vad tro egentligen är och Jesus säger "att om tron blir verklighet så sveper den med en gång med sig allt som står i dess väg: man ser träden innan de blir träd, fåglarna innan de blir fågel. Man står där strax innan. Och man älskar. Man ger sig åt kärleken, man har ett annat ljus över livet. Och ingenting är lämnat utanför".²

Som präster får vi aldrig tappa bort det faktum att oändligt många människors trevande kyrkobesök har ett ursprung i deras sökande efter "ett annat ljus" och deras längtan efter ett fäste för både besvarad och hemlös kärlek. Leonard Cohen beskriver det på följande sätt i en av sina sånger:

Jag gick in i en tom kyrka. Jag hade ingen annanstans att gå.
Då viskade den ljuvaste röst jag någonsin hört:
"Jag behöver inte be om förlåtelse för min kärlek till Dig.
Det står i skriften, skrivet där i blod och änglarna förkunnar det från ovan.
Det finns ingen bot för kärleken".³

Det finns ingen bot mot kärlekens ljuvlighet och smärta och det finns samtidigt en väldig öppenhet mot dess källa. Någonstans inom oss vet vi alla att det - med Tomas Tranströmers ord - "finns en som är god. Det finns en som kan se allt utan att hata".⁴ Det får vi försöka knyta an till i våra möten och i våra samtal med de brudpar vi får privilegiet att vara tillsammans med i ett viktigt skede av livet.

Despoti och egoism

Samtidigt så vet vi i djupet av oss själva att kärleken också har en baksida och även den ryms sannerligen i konsten. I "Tjänstekvinnans son" skriver exempelvis August Strindberg om den "sedliga institution", den "heliga familj" och den "oantastliga gudomliga instiftelse, som skall uppfostra medborgare till sanning och dygd"! Det är äktenskapet det handlar om, det "dygdernas påstådda hem, där oskyldiga barn torteras till sin första lögn, där viljekraften smulas sönder av despoti, där självkänslan dödas av trånga egoismer". Familjen, drämmer han till med, är "alla sociala lasters hem, alla bekväma kvinnors försörjningsanstalt, familjeförsörjarens ankar-medja, och barnens helvete".⁵

Detta skrevs för drygt hundra år sedan och även om det mesta förändrats i våra yttre villkor, så är vår insida nog ungefär likadan idag som för hundra eller tusen år sedan. Det finns bara en sorts människor och det är precis så som Gunnar Ekelöf skriver i sin dikt "Jag tror på den ensamma människan": "Det som är botten i Dig är botten också i andra".⁶

Det för oss till nästa viktiga punkt i förberedelsen av vigseltalet, nämligen att alla de förhoppningar som jag själv har och har haft på kärlekens och samlevnadens område liksom de besvikelser, motgångar, svek och svårigheter jag mött också har motsvarigheter hos andra. Alla har tack och lov inte lika nattsvarta erfarenheter som den unge Strindberg och alla är heller inte lika illa farna som han kom att bli, men de flesta av oss förstår vad han talar om och överraskande många har upplevt likartade ting. Den familj som skulle vårda, värna och skydda blev istället ett hot, ett fängelse och en förgård till helvetet.

Kyrkans tunga börda

Vi människor förändras inte så mycket invärtes trots alla yttre revolutioner och därför kan Barbro Backberger femtio år efter Strindbergs död skriva att "den av lag och allmän opinion sanktionerade familjen fungerar som ett perfekt utpressningsinstitut gentemot sina medlemmar".⁷ Drömmar grusas, förväntningar sviks och det som skulle bli något fantastiskt blir istället ett helvete, varken mer eller mindre. Barbro Backberger ser en av orsakerna till detta i det faktum att "den kristna stämningen starkt dröjer kvar och pustar ut sin ångest i det slutna familjerummet".⁸ Som förkunnare vill vi väl inte så gärna ge henne rätt, men vi kommer knappast ifrån kyrkans tunga bördor i detta sammanhang. Också vi, som tydligare, klarare och djupare än någon annan skulle tala kärlekens språk vet vad det vill säga att gå vilse och att misslyckas. Det måste vi våga erkänna om vi på ett trovärdigt och angeläget sätt skall kunna tala till, och med, brudpar.

Det sägs då och då, men det förtjänar att sägas ofta, inte minst i förkunnelsens perspektiv: det som rör sig i mig av känslor, förhoppningar, frågor, oro, skuld, tvivel och tro, det bullrar också i andra och det innebär i sin tur att när vi som präster talar oss själva tillrätta, så berörs också andra av det som sägs. Den regeln gäller också för vigseltalet, vars åhörare förvisso ofta är spända och splittrade, men trots det både vill och behöver höra några ord om den kärlek, som låter oss få en aning om vem Gud är.

Heta potatisar

Att leva tillsammans som man och hustru och att gemensamt hålla ihop en familj är och förblir en svår konst och att representera kyrkan i relation till alla dithörande frågor är också svårt. Vad säger vi och vad säger kyr-

kan om äktenskapet? Om troheten? Om sexualiteten? Om homosexualiteten? Vi vet alla vilka "heta potatisar" dessa frågor varit, är och förblir. Tanklösa och taktlösa ting har sagts och gjorts genom århundradena och vi släpar delvis på ett tungt arv, när vi som präster samtalar med människor om dessa ting. Trångsinne, förmynderi och ytliga, svepande moralismer har ofta blockerat och försvårat de öppna samtalen kring äktenskapet, familjen, kärleken och troheten. Vi som skulle vittna om att hela vår tillvaro bärs av en osannolik kärlek är oftast de, som har svårast för att tala om den kärleken och försöka visa mot och på den. Därför är det ett krav som vi faktiskt måste rikta mot oss själva att på allvar diskutera vår syn på kärleken, samlevnaden och på varandra. Som kyrka bör vi både göra upp med det förflutna och på alla sätt bekämpa såväl det industriella underhållningsvåldet som det kommersiella kvinnoförtrycket, som förnedrar människor och hotar att helt förvränga vår syn på varandra. Å andra sidan bör vi på ett öppnare sätt än tidigare bejaka sexualiteten när den bygger på kärlek, respekt och ömsesidig trohet.

Skapelseberättelserna

Om vi vill söka efter stoff för vigseltalet i Bibeln, får vi först gå till Gamla testamentet. Redan i Skapelseberättelserna finns de motiv, som alltsedan dess stått i centrum: välsignelsen, det ofrånkomliga uppbrottet från föräldrarna, betoningen av det gemensamma ansvaret och uppgiften att föra släktet vidare. Hos de gamla patriarkerna startar äktenskapet när man och kvinna ligger med varandra. Samlaget är inledningen till äktenskapet och äktenskapets uppgift är att föra släktet vidare. I Nya testamentet hittar vi vår vigselgudstjänsts huvudord i Matteus 19:4-6, där Jesus i samtal med fariséerna svarar på deras fråga om det är tillåtet för en man att skilja sig från sin hustru av vilken anledning som helst. Jesus knyter an till 1 Mosebok och säger:

"Har ni inte läst att Skaparen från början gjorde dem till man och kvinna? ... Därför skall en man lämna sin far och sin mor för att leva med sin hustru och de två skall bli ett. De är inte längre två utan ett. Vad Gud har fogat samman får människan alltså inte skilja åt".

En odelbar helhet

Jesus markerar att Guds vilja med människan vid Skapelsen var att man och kvinna skulle bilda en odelbar enhet. Äktenskapet är skapat av Gud, inte av Jesus eller av någon världslig myndighet, utan av Gud. Jesus betonar detta, men samtidigt är det ingen tvekan om att han vet hur svårt det är att förverkliga detta. När vi misslyckas med våra löften och våra rela-

tioner, så ändras inte spelreglerna, men Jesus betonar att det finns upprättelse och till äktenskapsbryterskan säger han: "Inte heller jag dömer dig".⁹

När Jesus värderar äktenskapet högt, så gör han det i samklang med sin omgivning. Enligt judisk syn förverkligades ett fullvärdigt människoliv genom äktenskapet. Denna syn stod på många sätt i skarp kontrast mot den hellenistiska omgivningen, där hetärväsende, utbredd homosexualitet, äktenskapsbrott med mera var mycket vanligt - och det mesta av detta sågs inte heller som särskilt moraliskt förkastligt. Motreaktionen kommer med urkyrkans asketiska krav på att mannen helst borde avstå ifrån äktenskapet och leva i total avhållsamhet. Paulus försvarar äktenskapet, men vacklar samtidigt i sin hållning. I 1 Kor skriver han: "Det är bäst för en man att inte alls röra en kvinna",¹⁰ men längre ner kommer orden om att det trots allt är "bättre att gifta sig än att brinna av åtrå"! (v 9)

Paulus äktenskapssyn har diskuterats,¹¹ men den vanligaste tolkningen av dubbelheten i hans uppfattning är att hans tidsperspektiv var mycket kort. Tidens slut var nära förestående och därför behövdes inga evigt giltiga utläggningar, utan provisorier att leva med och i under den korta tid som återstod innan Kristus skulle komma tillbaka.

Odygder och lösaktighet

Under reformationen betonas det faktum att äktenskapet inte är ett sakrament utan en borgerlig ordning och att vigselgudstjänsten är en välsignelsehandling, där det konstituerande elementet - som det så vackert heter - är makarnas gemensamma och offentliga "ja" - i vittnens närvaro - till att vilja leva sida vid sida livet ut. I motsats till den katolska synen på äktenskapet som ett av de sju sakramenten understryker Luther att äktenskapet ej är ett nådemedel, ej är instiftat av Jesus och ej har några löftesord knutna till sig. Trots det värderar Luther äktenskapet mycket högt. I Stora katekesen utlägger han det sjätte budet och konstaterar inledningsvis att budet finns därför att det bland oss finns "en så skändlig göl av alla slags odygder och lösaktighet".¹² Därför är äktenskapet viktigt, ja, det är det allra högsta ståndet, "smyckat och helgat" av Guds ord. Det är ett hedersamt stånd, skriver han, men också ett nödvändigt och av Gud allvarligen påbjudet stånd. Ty utanför äktenskapet, menar Luther, är det omöjligt att förbli kysk:

"ty kött och blod förbliva kött och blod och den naturliga böjelsen och re-telsen går utan att man kan undanröja eller hindra den, sin gång, såsom var man ser och känner".¹³

Därför betonar Luther vikten av att de unga fostras in i viljan att gifta sig. På så vis, skriver han, "kunde man med tiden bringa det därhän att äktenskapet komme till heders igen och att det liderliga, vilda och oordentliga väsen avtoge, som nu allestädes i världen är förhanden med of-

fentlig hordom och andra skändliga laster som äro en följd av föraktet för det äktenskapliga livet".¹⁴

Formuleringen understryker återigen det faktum att det inte är särskilt mycket, som förändrats under de gångna 450 åren. Vi människor är lika fångade, lika fascinerade och lika bundna i det väldiga kraftfältet mellan kärlek och hat som vi alltid varit och våra uppgifter som vigselförrättare och vigseltalare måste alltid ha sitt ursprung inne i oss själva, i våra egna erfarenheter och vår egen reflektion. I den stund som förkunnelsen inte har denna bas, utan bara blir "prat" så är vi på väg att gå vilse. Därnäst kommer uppgiften att lyhört leva i världen sådan som den är och öppet och varsamt lyssna efter människors erfarenheter i skilda gestaltningar.

Tredje steget blir en fördjupad teologisk reflektion kring äktenskaps-synen. Innan vi kan börja fundera kring "hur" vi skall säga det vi vill säga, måste vi ställa de teologiska och hermeneutiska frågorna kring "vad" som bör sägas.

Skapelsens perspektiv

Det blir då naturligt att börja med skapelseperspektivet. En av de finaste utläggningar jag känner till kring temat återfinns i Olov Hartmans bok "Adam och Eva", där han bl a skriver:

"De tu skola varda ett kött' är ingen profetia, inte heller i första hand ett moralbud angående äktenskapet, det är ett skapelseord alldeles som 'varde ljus' eller 'föröken eder och uppfyllen jorden'. Att åtskilja det som Gud på det sättet har förenat är inte upplösning av en förening enligt stadgarnas sista paragraf, det är styckning av en levande kropp med smärtan blixtrande i varje nerv. Samma skapelsevilja som håller atomkärnan samman och binder ihop fågeln med de två vingarna till en enda varelse - det är samma vilja som har skapat det äkta förbundet. Och det är inte bara fråga om två varelser som skapats med en viss dragning till varandra, så att detta exempel med fågeln skulle vara endast en poetisk bild: det är enheten, inte två-falden, som är det primära. Man och kvinna är delar av en ursprunglig enhet, inte två enheter som kan tänkas allierade. Mannen är inte hel människa utan kvinnan och kvinnan inte utan mannen. Det är vördnaden för människans rot och ursprung hos Gud, för det varde som är källan till själva det mänskliga anlaget, som står bakom ordet att vad Gud har förenat må människan inte åtskilja".¹⁵

Det Olov Hartman på sitt finstämda och poetiska sätt vill framhäva är att människan är Guds avbild just genom att vara både man och kvinna. Människan kan inte vara Guds avbild i ensamhet och stå "isolerad från andra varelser, en individ inställd i en himmelsmonter att betraktas och beundras till sina ädla egenskaper",¹⁶ utan människan är Guds avbild i kärlek. "Det gudomliga mysteriet lever i mänsklighet som älskar".¹⁷ Så ser det vidunderliga skapelseperspektivet ut, men den tillvaro vi nu lever i står under falllets förtecken. Det betyder alls inte att sexualiteten gör det,

utan "budet om släktets förökelse står på paradissidan av vår existens",¹⁸ men vi är för alltid fångade i den ensamhet som får oss att vilja sätta oss själva i Guds ställe. I vår mänsklighet begär vi den kärlek vi aldrig kan nå av egen kraft. Istället har vi fått möjligheten att se att det vi aldrig kan nå redan finns i vår närhet och kommer oss till mötes. I Kristi kärlek, den svikna och lidande kärleken, finns befrielse och återupprättelse när vi gått vilse i vår mänskliga kärlek. Olov Hartman skriver:

"Det är i honom törsten haft sitt mål, det är fram till detta barn som släktet har längtat sig igenom alla famntag på jorden, och det är denne man, som har det som tusen män och tusen kvinnor förgäves har sökt hos varandra: en fullkomlig kärlek, Guds avbild, livets källa återfunnen".¹⁹

Hos Olov Hartman finns en oerhört tät, genomtänkt och skönt formulerad biblisk syn på äktenskapets ursprung och mening, väl värd att läsa inför det fortsatta arbetet med frågan: Vad skall vi då säga till våra brudpar idag?

Den högsta lyckan på jorden?

Martin Lönnebo skriver i ett sammanhang:

"Med äktenskapet följer tyvärr inte alltid den högsta lyckan på jorden, men väl däremot alltid en av de mest betydelsefulla uppgifter en människa kan ha på jorden".²⁰

Lönnebos intention är att slå vakt om hemmets betydelse för barnen, för församlingen och för samhället. Vigselgudstjänsten handlar inte bara om det nyvigda paret gemenskap utan också om deras hem, som både är en del av församlingens och samhällets kropp.

Det har gått femton år sedan orden ovan skrevs. De formulerades mitt i en tid då antalet vigslar sjönk tämligen drastiskt - men under de gångna tio åren har kurvan vänt. I dag är det åter gångbart att gifta sig, även i kyrkan, och frågan blir vad vi skall säga till det nyblivna äkta paret.

Vigseltalets uppgift är att lyfta fram den bibliska förståelsen av äktenskapets väsen, vilket låter knepigt och också är det.

Det första vi har emot oss är själva situationen, all spänning som finns hos de närvarande, fotoblixtarna, de surrande videokamerorna, alla nyfikna blickar: vilka är här och vad har dom på sig? Etcetera. Det är rusigt och glatt och hispigt, men det brukar lugna sig när gudstjänsten börjat.

Glädje och allvar

Det handlar oftast om en stund av glädje och upprymdhet och det skall vi förstås bejaka. Det är ingen poäng i att förefalla vresig och småsur över att

ha blivit indragen i en folkkyrklig fruktbarhetsrit, utan låt oss vara glada tillsammans med de glada! Lita dessutom på att Gud med hjälp av dig vill finna vägar för sitt ord in i människors hjärtan denna dag. Hoppa inte över vigseltalet - då undrar människor varför - utan utgå ifrån att alla som finns med i kyrkan känner av allvaret mitt i upprymdheten och är fångade av stundens och kyrkorummets storhet och djup.

När det så kommer till vigseltalets utformning, så finns det väl åtminstone två diken som det är lätt att falla ner i.

Det första diket är den verbala konfettins dike, där talet blir ett gemytligt, men tomt och ogenomtänkt, travande av vackra ord, ungefär som ett oplanerat middagstal. Det blir lite om kärleken, den förunderliga, lite om troheten, den svåra, och några ord om Gud och hans Kärlek - för formens skull. Trevligt kanske, i bästa fall, men knappast något att minnas och återvända till.

Det andra diket är moralismens, det höjda pekfingrets dike, där talet blir ett renodlat förmaningstal. Jag har själv många gånger i vigselmanhanget för min inre syn sett bilden av den faderliga och rundmagade prosten som varnande höjer handen och säger: "Gör nu inte si och gör nu inte så och se upp för de faror som lurar på den rena kärleken i en snöd, fallen och ond värld". Orden vi tar till blir lätt en smula övermaga och pompösa och talet präglas då - många gånger oavsiktligt men ändå omisskännligt - av en von-obenattityd. Ingen förkunnelse av idag får bli ren undervisning i en slags Besserwiserattityd, utan som präster är vi medvandrare och vår uppgift är att gå tillsammans med våra lyssnare på upptäcktsfärd genom livet, sett i trons perspektiv.

Det är dock - som vanligt - lättare att raljera över hur vigseltalet inte skall utformas än att ge råd om motsatsen, men vissa tips kan ändå ges.

En väldig öppenhet

1. Låt vigselamtalet ta sin tid och var inte för snabb med att komma in på det praktiska om hur det skall gås, stås och knäböjas. Den genomgången är naturligtvis viktig - inte minst därför att vi svenskar förmodligen är ängsligast i världen över att hamna i en situation där vi riskerar att förlora ansiktet genom att göra fel - men minst lika viktigt är det faktum att vigselamtalet för många är det första personliga mötet med kyrkan i vuxen ålder. Det blivande brudparet är nyfiket på prästen och när de - i bästa fall - upptäcker att prästen är en "vanlig människa", så kan det bli ett samtal kring fördomar om kyrkan, kring egna erfarenheter av den, kring livets och kärlekens villkor, kring samlevnad, tro och tvivel. Ofta finns det en väldig öppenhet hos det blivande brudparet, en lust att få berättas om kärleken, glädjen i nuet och förhoppningarna och farhågorna inför framtiden. Det finns också ofta hos dem en nyfikenhet på allt det som prästen representerar: Vem är Gud? Vad står kyrkan för? Vilken syn finns

hos prästen och i kyrkan på kärlek, på samlevnad, på trohet och på sexualitet?

Ur samtalet och ur resonemangen kring hur vigselgudstjänsten skall gå till kan prästen väldigt ofta hämta både utgångspunkt och stoff till vigseltalet. Inte så att prästen skall avslöja eller utlämna privata funderingar och givna förtroenden, men så att han/hon kan få syn på ett bibelord, en psalmstrof, en dikt eller en annan text att utgå ifrån eller knyta an till.

Djupnande tillit

2. Vigseltalet skall vara kort, personligt, hållet i en vardaglig och i god mening varm ton och riktat både till brudparet och till gästerna. Främst skall givetvis brudparet känna sig tilltalat. Det prästen säger skall angå dem, men också alla andra skall känna sig indragna. De känner glädjen, men de känner också allvaret. De anar närheten till den Gud som är större än vad de själva är och deras funderingar, förhoppningar och välgångsönskningar skapar en osynlig väv av förböner kring brudparet. De nyblivna makarnas innersta tankar kring vad deras löften till varandra betyder känner varken prästen eller de övriga gästerna till, men den enkla och ordlösa bönen om att de nygifta skall få dela lek och allvar i en djupnande ömsesidig tillit till varandra, den bönen finns hos alla och även om den kanske är svår att klä i ord, så känns den ofta, påtaglig och intensiv, utan att synas.

Äktenskapet är Guds ordning, skapat i förhoppning om att få omrama livslång kärlek och trohet. Det är något mer än två människors kärlek till varandra. Det är något gudagivet, som vi får gå in i och - med Guds hjälp - försöka fylla med kärlek. Det fungerande äktenskapet förverkligar inte sig självt. Det utvecklas i en livslång process, genom olika faser och åldrar. Äktenskapet är ett arbete i medgång och motgång, i hälsa och sjukdom, i mörka och ljusa dagar.

Det bör också finnas plats för Kristus i vigseltalet, kanske knutet till förlåtelsens plats och möjlighet, när kärleken satts på prov och har fått sina törnar. Kärleken är något mer än blind förälskelse och himlastormande känsloupplevelser. Det är mer än att mötas i snåren om våren och gå från logen till skogen, såsom dansbanden sjunger. Det är också att stötta och bära, ge avkall på sig själv, förlåta och upprätta innanför det mönster som Kristus visat på. Hos Kristus finns också återupprättelsen när äktenskapet kanske inte längre bär. Det behöver inte sägas i vigseltalet, men inom parentes borde det finnas möjligheter för oss att få tala om allt svårt i samlevnadssammanhanget, öppet, rakt och ärligt också inom församlingsgemenskapen. Det tigs och det fördöms, men i vår tid av vilshenhet, skilsmässor m m borde församlingen och kyrkan kunna få vara en plats där kärlekens väldiga möjligheter och väldiga svårigheter kunde få vara med mera i samtal och förkunnelse.

En annan aspekt som kan få komma med är den nya gemenskapen och hemmets plats i ett större sammanhang. Äktenskapet framställs ibland som något som svävar en bit över marken, en rosenröd egoism för två i ett avskilt sammanhang, men det rör sig ju också om något som har många sociala dimensioner; familjen, vännerna, samhället.

Marginalhomiletik

Viktigt att komma ihåg är också att högst två brudpar av tio har en genomtänkt relation till den kristna tron. De flesta som vill ha kyrklig vigsel har inte tänkt igenom "varför", utan styrs av tradition, föräldraönskemål etc. Vigseltalet är därför en slags "marginalhomiletik", som ställer speciella krav både innehållsligt och språkligt. Vi måste undvika det den norske teologen Olav Skjevesland kallar för "typisk religiöse ghetto-uttryck"²¹ och försöka skapa öppen, tillgänglig, begriplig och positiv förkunnelse kring detta att leva tillsammans i sorg och glädje i den värld, där Gud är kärlekens källa och Kristus är kärlekens mönster. Inte minst det faktum att videon gjort sitt intrång i vigselgudstjänsterna gör att det vi säger blir viktigt! Må så vara att brudparet har svårt att koncentrera sig på prästens ord under akten i kyrkan, men om deras vigsel filmats så kommer de alldeles säkert att betrakta den i repris och också eftertänksamt lyssna till vad prästen egentligen sa till dem. Dessutom kommer de att kommentera *hur* det sas och här gäller det slitna men sanna uttrycket att "the medium is the message". Det får vi aldrig glömma - och vi får heller inte tappa bort det faktum att det till sist handlar om en helhet. Ett enda högdraget eller illa valt ord kan fördärva allt annat i en gudstjänst.

När det gäller textvalet så finns ett flertal bibeltexter infogade som alternativ i vigselritualet, företrädesvis ur Nya testamentet, men också ur Höga Visan. Andra tänkbara ord finns i Skapelseberättelserna, i Ord-språksboken, i Ruts bok och i Predikaren.

Vigselgudstjänsten bjuder alltså på positiva utmaningar och möjligheter. Vår uppgift som präster är att vara vittnen till två människors oföfentliga "ja" till att vilja leva tillsammans och att ge ord åt något av allt det som de själva och de närvarande känner. Vi får lovprisa Gud, lyfta fram äktenskapet som Guds gåva, be för de nygifta och välsigna dem. I talet till dem får vi lyfta fram och dela deras glädje, ge ord åt allas förhoppningar, visa mot Gud som kärlekens källa, tala om Kristus som den som tydligast visat oss kärlekens egen lag och slutligen lyckönska paret inför framtiden.

Tiderna förändras, livsformerna likaså, men kärleken fortsätter att vara "stark som döden och obetvinglig som dödsriket" och Predikarens ord har något att säga också idag:

"Bättre är att vara två än en, ty de två får större vinning av sin möda. Om någon av dem faller, så kan ju den andre resa upp sin medbroder... Likaså om två ligger tillsammans, så har de det varmt, men hur skall den ensam-

me bli varm? Och om än någon kan slå ner den som är ensam, så håller dock två stånd mot angriparen. Och en tretvinnad tråd brister inte så snart".²²

NOTER

1 Ur dikten "Romanska bågar" av Tomas Tranströmer, först publicerad i diktsamlingen *För levande och döda*, 1989.

2 Ur *Ökenbrevet* av Göran Tunström. Bonniers 1978, s 118.

3 Ur sången "Ain't no cure for love" från Leonard Cohens LP *I'm Your Man*. CBS 1988. (Min övers)

4 Ur dikten "Vid Nildeltat" av Tomas Tranströmer, först publicerad i diktsamlingen *Den halvfärdiga himlen*. 1962.

5 Strindberg, August, *Tjänstekvinnans son*. August Strindberg, Skrifter VII:147.

6 Ekelöf, Gunnar, citerat ur *Svensk dikt*, s 657.

7 Backberger, Barbro, *Den heliga familjen*, 1965, citerat ur Holte, Hof, Hemberg, Jeffner, *Etiska problem*. Verbum 1970, s 170.

8 Aa, s 171.

9 Joh 8:11.

10 1 Kor 7:1.

11 En läsvärd bok i sammanhanget är Göran Bexells *Etiken, bibeln och samlevnaden*. Verbum 1988, s 49ff.

12 *Svenska kyrkans bekännelseskriter*, s 420.

13 Ibid, s 421.

14 Ibid, s 422.

15 Hartman, Olov, *Adam och Eva. En studie i biblisk äktenskapssyn*, s 10ff. Se också Hartman, Olov, *I nöd och lust*. SKDSs bokförlag 1943.

16 Aa, s 14.

17 Aa, s 14.

18 Aa, s 19.

19 Aa, s 31.

20 Lönnebo, Martin, *Homiletik*. Verbum 1977, s 189

21 Skjevesland, Olav, *Broen över 2000 år*, s 197.

22 Predikaren 4:9ff.

Sammanfattning

Vigseltalarens svåra uppgift är att om möjligt nå in i människors hjärtan och få dem att upptäcka den väldiga katedral som ryms inom oss alla, de heliga rum som blir särskilt påtagliga hos dem som drabbats av kärleken. När kärleken slår till landar himlen i all sin rikedom och ställer oss inför den största av gåtor, den kärlek som bär allt och bor i allt.

En första åtgärd blir att leta sig tillbaka till de egna erfarenheterna av kärlekens gåtor och samtidigt söka sig ut mot dem, som just nu kanske har de himlastormande upplevelserna på närmare håll än vi, exempelvis musiker, filmskapare, författare och andra konstnärer. De kan hjälpa oss att både återupptäcka vad som bor inne i oss själva och ana hur andra i dag erfar den växande kärlekens mysterier. Nästa viktiga punkt i förberedelsen av vigseltalet blir att besinna att alla de förhoppningar som vi själva har och har haft på kärlekens och samlevnadens område, liksom de besvikelser, motgångar, svek och svårigheter vi mött, också har motsvarigheter hos andra. Det sägs då och då, men det förtjänar att sägas ofta, inte minst i förkunnelsens perspektiv: det som rör sig i mig av känslor, förhoppningar, frågor, oro, skuld, tvivel och tro, det bullrar också i andra och det innebär i sin tur att när vi som präster talar oss själva tillrädda, så berörs också andra av det som sägs. Ett tredje steg blir att fundera hermeneutiskt: vad är det som idag särskilt behöver lyftas fram i en biblisk äktenskapssyn?

Hoppa aldrig över vigseltalet - då undrar människor varför - utan utgå ifrån att alla som finns med i kyrkan känner av allvaret mitt i upprymdheten och är fångade av stundens och kyrkorummets storhet och djup.

Låt vigselsamtalet ta sin tid. Ur samtalet och ur resonemangen kring hur vigselgudstjänsten skall gå till kan prästen väldigt ofta hämta både ut-

gångspunkt och stoff till vigseltalet; ett bibelord, en psalmstrof, en dikt eller en annan text att knyta an till.

Vigseltalet skall vara kort, personligt, hållet i en vardaglig och i god mening varm ton och riktat både till brudparet och till gästerna. Främst skall givetvis brudparet känna sig tilltalat. Det prästen säger skall angå dem, men också alla andra skall känna sig indragna. De känner glädjen, men de känner också allvaret. De nyblivna makarnas innersta tankar kring vad deras löften till varandra betyder, känner varken prästen eller de övriga gästerna till, men den enkla och ordlösa bönen om att de nygifta skall få dela lek och allvar i en djupnande ömsesidig tillit till varandra, den bönen finns hos alla och även om den kanske är svår att klä i ord, så känns den ofta, påtaglig och intensiv, utan att synas.

Viktigt att komma ihåg är också att högst två brudpar av tio har en genomtänkt relation till den kristna tron. De flesta som vill ha kyrklig vigsel har inte tänkt igenom "varför", utan de styrs av tradition, föräldraönskemål etc. Vigseltalet är därför ett slags "marginalhomiletik" som ställer speciella krav både innehållsligt och språkligt. Vi måste undvika "typisk religiöse ghetttouttryck" och försöka skapa öppen, tillgänglig, begriplig och positiv förkunnelse kring detta att leva tillsammans i sorg och glädje i den värld, där Gud är kärlekens källa och Kristus är kärlekens mönster.

Summary

The article discusses the problems that ministers face, when preparing their speech for a newly married couple. The difficulty is to reach the heart of the listeners and get them to discover the great and mysterious Love that carries everything and lives in all of us.

A first step may be to try to remember experiences of your own life and also to try to let the musicians, artists, novelists, and so on, who express the human conditions of today, influence you in your speech-making. Their work can help a minister discover new sides of what it means to fall and be in love today.

The next, important step when preparing the speech is to realize that all your own experiences are also to be found in others. It means that when we as preachers talk to ourselves, we also automatically reach others.

A third step is the important hermeneutical question: what needs to be said today to a newly married couple, if you want to be faithful to the biblical view of the marriage?

The speech should be brief and personal, kept in a warm tone and addressed both to the couple and to their guests. The words must be relevant to the couple's situation, but also invite and enclose the congregation. They share the joy, but they also share all the thoughts about the unknown future. The simple prayer that the newly married shall be able to stay together and share trust and confidence is a common prayer.

It is important to remember that only about two couples out of ten have a deeper relation to the Christian faith. Most of those choosing a church wedding are directed by tradition, by parental wishes, and so on. So, the minister's speech is therefore a kind of marginal homiletics, which makes great demands upon the preacher. A minister must work hard to find the right words for an open, warm and understandable way of preaching about the difficult thing which it is to live together in joy and sorrow in a world where God is the source of, and Christ is the pattern of, love.